

Tanterv

TERÁPIÁK ÉS BEAVATKOZÁSI PROGRAMOK

Speciális oktatás

V. – X. osztály

**Súlyos, nagyon súlyos és/vagy halmozott értelmi
akadályozottság**

2019

Általános bemutatás

A **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgya magába foglalja a terápiás-kompenzációs és rehabilitációs-rehabilitációs tevékenységek széles körét, Célja a súlyos, nagyon súlyos és / vagy halmozott értelmi fogyatékossgal élő tanuló harmonikus személyiségfejlődésének támogatása, a kompenzációs mechanizmusokkal való felruházása, kommunikáció hatékonnyá tételé, a személyes és társadalmi autonómia kialakítása érdekében.

A **Terápiák és beavatkozási programok** iskolai program az elemi és gimnáziumi oktatásban járó súlyos, nagyon súlyos és / vagy halmozott értelmi fogyatékossgal élő tanulóknak (az X. fokozatba való besorolásra) szánt tantervi ajánlás, amely a következő szerkezetet követi:

- Általános bemutatás
- Általános kompetenciák
- Sajátos kompetenciák
- Tartalmak
- Módszertani javaslatok

A **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgy **A specifikus terápiák és kompenzáció (egyéni / csoport)** műveltségi terület része, mely a *Speciális iskola elemi és gimnáziumi oktatás súlyos és nagyon súlyos és/ vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékosok kerettantervének* része (9. Melléklet 3622-18.05.2018 határozat alapján, engedélyezett óvodai, elemi, gimnáziumi osztályok kerettanterve).

A **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgyhoz heti 8 óra/osztály van rendelve mely a gyógypedagógus tanár órákötelezettségének része. A tantárgyhoz, a következő terápiás tevékenységek tartoznak:

- *multiszenzoriális fejlesztés,*
- *pszicho motorikus nevelés,*
- *beszéd fejlesztés, a*
- *alternatív kommunikációs technikák oktatása,*
- *ritmus fejlesztés,*
- *kognitív stimuláció,*
- *viselkedés terápia.*

A tevékenység típusok és annak mennyiségét a heti tervezésben, a gyógypedagógus tanár határozza meg a tanuló életkori sajátosságainak, fejlettségének függvényében, melyeket az egyéni fejlesztési tervekben rögzítenek.

A **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgy keretében folytatott tevékenységek, szakkabinetekben vagy osztályokban, 15-45 perces üléseken, egyéni vagy kiscsoportos (2-3 tanuló) foglalkozások keretében zajlanak, a gyógypedagógus vagy a nevelő tanárral közösen.

A programban megfogalmazott tevékenységeknek gyakorlati és terápiás jellege van, melynek célja a pszichomotoros, kommunikációs, viselkedésbeli, és önállóság kompetenciájának kialakítása, lehetővé téve az értelmi fogyatékos tanuló alkalmazkodási képességének fejlesztését/alakítását, hogy a közösség hasznos tagjává váljon.

A célok megfelelnek a 2014-2020 megfogalmazott nemzetközi stratégiáknak, azaz a fogyatékos személyek társadalmi inklúziójára vonatkozó célkitűzéseknek, valamint 2010-2020-as egyezmény, „*Európa korlátok nélkül*”, a fogyatékos személyek európai stratégiájának, mely értékesíti *Az európai Unió alapvető emberi jogaira vonatkozó könyvet, UE működését, és a fogyatékos személyek jogaira vonatkozó nemzetközi egyezményt.*

A programban, az általános és sajátos kompetenciák kialakításának célja, a személyiség formálása, annak érdekében, hogy a személy aktív tagja legyen a családnak, és a szakmai-szociális csoportnak.

A súlyos, nagyon súlyos és / vagy halmozott értelmi fogyatékossgal élő tanulók sajátosságait figyelembe véve a **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgyi tevékenységek nagyobb részét a rehabilitációs-rehabilitációs tevékenységek jelentik, melyek

a kommunikációt, a beszéd fejlődését (verbális, non-verbális) célozzák a kommunikáció alternatív és érvelési módszereivel.

A **Terápiák és beavatkozási programok** tantárgyi kidolgozásakor figyelembe vették:

- a tanterv *megfeleltetése* a speciális oktatásrendszernek és a társadalmi valóságnak, melynek célja az értelmi fogyatékos tanuló életre való felkészítés és a szocio-profeszionalis integrációjának facilitálása;
- a tanulók egyéni, életkori és fejlődési igényeinek függvényében a felmérés/diagnózis és tanácsadási tevékenység *arányának* kiegyensúlyozása
- a tanterv *rugalmassá* tétele, kivitelezésével és alkalmazásával lehetővé téve a tanulók differenciált oktatását
- a tanterv *folymatossága*, mely biztosítja az iskolai ciklusok optimális átlépését
- tartalmak szerveződési kritériumainak *diverzifikálása*, a tanulók fejlettségi szintjeinek megfelelően
- a tantervi tevékenységek *összhangba* helyezése az oktatási elvekkel
- tanterv *hasznossága* (tanár-tanuló-család-közösség számára) – megfogalmazott sajátos kompetenciák alapján.

Módszertani okokból a **Terápiák és beavatkozási programok** iskolai tanterve az oktatási rendszer elemi és gimnáziumi tanulói számára volt megírva. Figyelembe véve azonban a megjelenő összetett diagnózisokat, a szindrómák sokaságát, a súlyossági fokát és a fogyatékoság mértékét (Speciális iskola elemi és gimnáziumi oktatás súlyos és nagyon súlyos és/ vagy halmozottan sérült értelmi fogyatékosok kerettantervének része, a 9. Melléklet 3622-18.05.2018 határozat alapján, engedélyezett óvodai, elemi, gimnáziumi osztályok kerettanterve), a elemi osztályosok tantervében szereplő tanulási tevékenységeket a következő iskolai ciklusra ki lehet terjeszteni, olyan esetekben amikor az elemi osztályos tanuló nem éri el a IV. osztályban megfogalmazott kompetenciák megfelelő szintjét.

Általános kompetenciák

1. Szóbeli üzenetek megfelelő fogadása és használata különböző kommunikációs helyzetekben
2. Írásbeli üzenetek fogadása és kidolgozása különböző kommunikációs helyzetekben
3. Alternatív kommunikációs eszközök alkalmazása különböző társadalmi kontextusban
4. A környezetben lévő tárgyak és jelenségek tulajdonságaival folytatott munka az érzékelési tapasztalatok és a kognitív folyamatok által
5. A viselkedés önszabályozási technikáinak alkalmazása és az emóciók megfelelő kifejezése különböző helyzetekben

V. –X. osztály

Sajátos kompetenciák és példák tanulási tevékenységekre

1. Szóbeli üzenetek megfelelő fogadása és használata különböző kommunikációs helyzetekben

V.- X. osztály
1.1. A környezetben azonosított, megkülönböztetett és lokalizált hangok jelentésadása - gyakorlatok az azonosított hangok utánzására (zaj, hang, hangutánzók); - hangadásra alkalmazott bemutató és utánzó gyakorlatok; - gyakorlatok a hangforrások azonosítására; - gyakorlatok a hang és a hangforrás társítására; - gyakorlatok a hangok megkülönböztetésére; - gyakorlatok a hangok szótagokban/szavakban való behelyezésére.
1.2. Analitikus-szintetikus fonematikai módszer segítségével mondatok részekre bontása és összerakása - gyakorlatok mondatok szavakra, a szavak szótagokra és a szótagok hangokra, betűkre bontására; - gyakorlatok képek alapján történő mondatalkotásra; - gyakorlatok megadott szavak alapján való mondatok alkotásokra; - gyakorlatok betűk/szótagok/szavak/ helyének meghatározására a mondatban; - gyakorlatok a szó azonosítására a mondatból amelyben új hang található; - gyakorlatok mondatok alkotására, a szavak logikus rendezésével; - gyakorlatok a hiányos mondatok kiegészítésére.
1.3. Nem személyes tapasztalatból származó, több szemantikai egységet tartalmazó üzenet jelentésének azonosítása - gyakorlatok a verbális üzenet aktív hallgatására; - gyakorlatok egy egyszerű üzenet jelentésének felismerésére; - gyakorlatok egyszerű üzenetek visszaadására; - gyakorlatok az új üzenetek jelentésének visszaadására, különböző technikákkal (rajz, kollázs stb.); - gyakorlatok új üzenetek jelentésének helyes és logikus visszaadására.
1.4. Különböző kommunikációs helyzetben, több szemantikai egységből álló üzenetek megfogalmazása - gyakorlatok, kijelentések megfogalmazására megadott téma alapján; - gyakorlatok üzenetek közvetítésére, megadott kiindulás helyzetből; - gyakorlatok a kötőszavak megfelelő használatára, üzenetek közvetítése során; - gyakorlatok az aktív szókincs használatára, üzenetek megfogalmazása érdekében; - gyakorlatok a nyelvtani struktúrák alkalmazására, üzenetek megfogalmazásának érdekében.
1.5. Párbeszédke kezdeményezése és fenntartása szabályainak megfelelően - gyakorlatok megadott téma alapján folyó párbeszédke kezdeményezésére, fenntartására és befejezésére; - gyakorlatok kérdő mondatok megfogalmazására; - gyakorlatok megadott témából kiindulva, válaszok megfogalmazására; - gyakorlatok megadott témához kapcsolódó különböző kijelentések és mondatok kidolgozására; - gyakorlatok az udvarias kommunikáció beépítésére a párbeszédbe; - szerepjátékok a párbeszéd szabályainak elsajátítására.

2. Írásbeli üzenetek fogadása és kidolgozása különböző kommunikációs helyzetekben

V. – X. osztály

2.1. Saját szavak, képsorok használatával, logikus kijelentések megfogalmazása

- kijelentések írásának gyakorlása, képek alapján;
- mondatok írásának gyakorlása megadott szavak alapján;
- üzenet írásának gyakorlása, megadott téma alapján;
- rövid szövegek megfogalmazása és leírásának gyakorlása képek vagy megadott szavak alapján;
- egyéni (saját szavak használata) kijelentések írásának gyakorlása, megadott képek alapján;
- írott kommunikáció szabályainak gyakorlása.

2.2. Szavak és mondatok olvasása

- gyakorlatok egy-két-három szótagból álló szavak olvasására;
- gyakorlatok hiányos (betű-kihagyások) szavak kiegészítésére;
- gyakorlatok megadott szavak bontására és összerakására;
- gyakorlatok rövid mondatok olvasására, képi alátámasztással;
- gyakorlatok megadott szavakkal történő mondataalkotásra;
- gyakorlatok egyszerű mondatok olvasására, szavak rendezésével;
- gyakorlatok hiányos mondatok kiegészítésére;
- gyakorlatok egyszerű mondatok bővítésére;
- gyakorlatok kijelentő, kérdő, felkiáltó mondatok olvasására.

2.3. Egyszerű írott szövegjelentésének visszaadása, saját szavak segítségével

- gyakorlatok a szöveg tartalmának megfogalmazására, megadott kérdések alapján;
- gyakorlatok a szövegben található új szavak/kifejezések mondatba foglalására;
- szövegértési gyakorlatok, a tartalom logikus megfogalmazásával;
- gyakorlatok a szöveg jelentésének megértésére és különböző helyzetekben való felhasználására.

2.4. Egyszerű szavak és mondatok írása

- szavak írásának gyakorlása (egy-, két- háromszótagú szavak), képi alátámasztással;
- betűcsoportok írásának gyakorlása;
- szavak, egyszerű mondatok másolására vonatkozó gyakorlatok;
- szavak egyszerű mondatok tollbamondását célzó gyakorlatok;
- hiányos szavak/ mondatok kiegészítését célzó gyakorlatok;
- megadott szótagokból szavak formálását célzó gyakorlatok;
- szótagolási gyakorlatok;
- üzenetek írásának gyakorlása .

2.5. Alapvető helyesírási szabályok és írásjelek alkalmazása írott szövegben

- gyakorlatok a szöveg, a lapon való megfelelő elhelyezésére;
- gyakorlatok a szavak, rövid mondatok, szövegek helyes- és olvasható írására ;
- gyakorlatok a rövid mondatok és szövegek megfelelő írásjelekkel való kiegészítésére;
- másolási tollbamondási gyakorlatok, az írásjelek megfelelő alkalmazásával;
- gyakorlatok a sor végén elhelyezkedő szavak szótagolására;
- betűcsoportok helyesírásának gyakorlása;
- egyszerű szövegek másolása vagy tollbamondása, az írásjelek megfelelő alkalmazásával.

2.6. Egyszerű szövegek szerkesztése, különböző kommunikációs helyzetekben

- gyakorlatok egyszerű mondatok bővített mondatokká való átalakítására;
- gyakorlatok egyszerű szövegek írására, képi alátámasztással
- gyakorlatok szövegek megírására, kérdések alapján
- gyakorlatok üzenetek közvetítésére, különböző digitális eszközök révén;
- gyakorlatok egyszerű funkcionális szövegek szerkesztésére.

3. Alternatív kommunikációs eszközök alkalmazása különböző társadalmi kontextusban

V. – X. osztály

3.1. A helyzetnek megfelelő üzenetek közvetítése a beszéd kifejező funkciójának és a testbeszéd elemeinek integrálásával

- gyakorlatok a tanár gesztusainak átvételére és utánzására;
- gyakorlatok az érzelmi kifejezésekre használva a beszéd kifejező funkcióját és a testbeszédet;
- játékos gyakorlatok vélemények megfogalmazására, a mimika/gesztusok/piktogramok alkalmazásával;
- gyakorlatok a tárgyak bemutatására a mimika/gesztusok/ piktogramok alkalmazásával;
- gyakorlatok a közvetlen környezetben lévő élőlények tulajdonságainak azonosítására a beszéd kifejező funkcióját és a testbeszédet alkalmazva;
- gyakorlatok különböző kommunikációs helyzeteknek megfelelő kifejező beszéd funkció és testbeszéd használatára;
- gyakorlatok az üzenetek verbális és non-verbális elemeinek azonosítására;
- didaktikai játékok: mimika, arckifejezések és pantomim;
- szerepjátékok: különböző non-verbális viselkedési modellek bemutatásával.

3.2. Piktogramok segítségével megfogalmazott üzenetek megértése

- gyakorlatok piktogramokból álló szövegek olvasására;
- gyakorlatok piktogramok segítségével megfogalmazott üzenetek jelentésének megértésére;
- gyakorlatok piktogramokkal, gesztusokkal, vagy verbálisan megfogalmazott komplexebb feladatok megoldására;
- gyakorlatok a szöveg gondolatának megfogalmazására saját szavakkal vagy piktogramok segítségével.
- játékos gyakorlatok: kérdésekre adott válaszok megfogalmazása piktogramok segítségével;
- gyakorlatok egyszerű elolvasott (könyvből vagy elektronikus formában) utasítások végrehajtásár.

3.3. Üzenetek megfogalmazása különböző digitális kommunikációs eszközökön

- játékos gyakorlatok: kérdésekre adott válaszok megfogalmazása piktogramok segítségével;
- üzenetek megfogalmazását célzó gyakorlatok (a közvetlen környezet tárgyai, élőlényei és cselekvései függvényében), piktogramok használatával;
- gyakorlatok köszönési, bemutatkozási, kérvényezési és engedélyezési formulák alkalmazására, könyvek vagy elektronikus kommunikációs eszközök révén;
- piktogramok logikus és időrendi sorrendben való bemutatása, melyek megfelelnek egy képzelt/átélt esemény momentumainak;
- szabad kommunikációs gyakorlatok tanár-tanuló, tanuló-tanuló között, különböző eszközök révén;
- gyakorlatok a kommunikációs eszközök alkalmazására különböző helyzetekben (tabletek, elektronikus könyvek, eszközök stb.);
- szerepjátékok különböző kommunikációs eszközök alkalmazásával.

4. A környezetben lévő tárgyak és jelenségek tulajdonságaival folytatott munka az érzékelési tapasztalatok és a kognitív folyamatok által.

V. – X. osztály

4.1. A környezetben lévő tárgyak és jelenségek tulajdonságainak leírása

- gyakorlatok a tárgyak és jelenségek megismerésére és felfedezésére, különböző illetve több érzékszerveken keresztül.
- gyakorlatok az észlelt tárgyak és jelenségek sajátosságainak megkülönböztetésére;
- gyakorlatok képekben, rajzokon, audiovizuális formában bemutatott környezetben

- lévő tárgyak és jelenségek tulajdonságainak leírására;
- gyakorlatok a tárgyak tulajdonságainak összehasonlítására;
- gyakorlatok a jelenségek tulajdonságainak leírására, a megjelenésük pillanatában;
- játékos gyakorlatok a tárgyak tulajdonságainak verbalizációjával;
- gyakorlatok a tárgyak és jelenségek tulajdonságainak leírására mesék, filmek alapján.

4.2. Perceptuo-motoros struktúrák kialakítása különböző helyzetekben

- Gyakorlatok a szín (piros, fehér, fekete, sárga, kék, zöld) méret (kicsi-nagy, rövid-hosszú, vékony-vastag stb.) forma (pont, vonal, kör, négyzet stb.), helyzet (vízszintes, függőleges, átlós, fent, lent, rajta, közte stb.) irány (bal-jobb, előtte-mögötte stb.) fogalmainak kialakítására:
 - gyakorlatok tárgyak és képek azonosítására és osztályozására több kritérium alapján, fogalmak használatával;
 - gyakorlatok képek azonosítására és osztályozására, digitális támasz segítségével, fogalmak használatával;
 - gyakorlatok egyszerű perceptuális szintézisre (puzzle, behelyezés, képek kiegészítése stb.);
 - gyakorlatok tárgyak pozíciójának meghatározására, a test és más tárgyak viszonylatában;
 - gyakorlatok a tárgyak helyzetének ábrázolására, rajz által;
 - gyakorlatok szűkebb térben való tájékozódásra (lapok, nagy rajzlapok), megadott támpontok alapján;
 - játékos gyakorlatok a napszaknak megfelelő tevékenységek társítására;
 - gyakorlatok időbeli tájékozódásra: évszakok;
 - játékos gyakorlatok képek időrendi sorrendben való kirakására

4.3. Testséma elemeinek azonosítása

- játékos gyakorlatok a test (saját és mások) lényeges elemeinek azonosítására: tükörben, babán vagy az osztálytáron, képeken;
- gyakorlatok a test összetevőinek megfigyelésére:
 - mozgásgyakorlatok, a test különböző részeinek mozgatásával;
 - gyakorlatok a test fő részeinek használatára, utasítások alapján, fogalmak kialakításának céljából;
- játékos gyakorlatok különböző testhelyzetek utánzására (osztálytársakét vagy egy adott képen szereplő személyt);
- játékos gyakorlatok a részek egységes egyésszé szervezésének érdekében – emberi test (puzzle hiányos ábrák);
- testséma megrajzolása;
- gyakorlatok az emberi forma modellezésére/színezésére, modell alapján;
- játékos gyakorlatok a testrész (érzékszervek) – érzetek társítására;
- bábjátékok / szerepjátékok.

4.4. Szenzo-motoros sémák megfelelő használat, különböző tevékenységekben

- szem-kéz koordinációs gyakorlatok, és a dominancia erősítése;
- tájékozódási gyakorlatok saját test és más támpontokhoz viszonyítva;
- tárgyak helyzetének meghatározását célzó gyakorlatok a saját test és más tárgyak viszonylatában;
- szenzoriális és motoros gyakorlatok, a test összes részének mozgatásával:
 - gyakorlatok a végtagok felváltott használatára, játék során;
 - gyakorlatok a kéz és az ujjak használatára – finommotorikus gyakorlatok;
 - gyakorlatok a különböző tárgyak megfelelő használatára;
- Játékos gyakorlatok a gesztusok, testhelyzet kifejezésére, zenei háttérrel.

5. A viselkedés önszabályozási technikáinak alkalmazása és az emóciók megfelelő kifejezése különböző helyzetekben

5.1. A megfelelő és nem megfelelő érzelmi válaszok megkülönböztetése a különböző társadalmi kontextusokban

- gyakorlatok a különböző típusú érzelmek azonosítására a képeken, szövegekben, filmekben, videóknban;
- filmek megtekintése a szereplők megfelelő és nem megfelelő érzelmi válaszainak azonosításával;
- szerepjátékok a különböző élethelyzetekre adott érzelmi válaszok kifejezésével;
- játékos gyakorlatok a társadalmi kapcsolatok kiemelésére;
- a valós helyzetek irányított megfigyelésének gyakorlása;
- a kommunikációs gyakorlatok és a civilizált magatartás különféle helyzetekben történő alkalmazása;
- gyakorlatok a különböző életkörülményekben a megfelelő és nem megfelelő érzelmi válaszok felismerésére és megkülönböztetésére;
- beszélgetések egy adott szöveg alapján, képi alátámasztással;
- játékos gyakorlatok a csoportban megjelenő konfliktusok szimulálására;
- csoportterápiás gyakorlatok;
- empátiára alapuló szerepjátékok;
- elbeszélések alapján való dramatizáció;
- különböző kimenetelű, végű szerepjátékok;
- beszélgetések egy adott szöveg alapján, képi alátámasztással.

5.2 Különböző élethelyzetekben a megfelelő viselkedés kinyilvánítása

- gyakorlatok, érzelmek azonosítására szolgáló olvasmányok tanulmányozása (tisztelet / tiszteltet hiánya, bátorság / félelem, gyávaság, kedvesség / gonoszság, őszinteség / hazugság stb.)
- szerepjátékok az emberek közti kapcsolatokra (barátság/ellenség, együttműködés/rosszindulat stb.)
- tematikus beszélgetések olyan egyéni tapasztalatokról amelyek önszabályozást igényelnek;
- gyakorlatok a jól működő tevékenységeket megzavaró ingerek azonosítására;
- gyakorlatok a kudarc, veszteség és frusztráció érzésének azonosítására;
- gyakorlatok a motoros reakciók feletti önszabályozási mechanizmusok gyakorlására;
- gyakorlatok az aktív hallgatás gyakorlására másokkal folytatott beszélgetések;
- egyéni tapasztalatokra épített csoportbeszélgetések az agresszív viselkedésről és következményeiről,;
- a különböző érzelmi megnyilvánulásokat és megfelelő válaszokat tartalmazó helyzetek jegyzékének készítése;
- tematikus beszélgetések;
- szerepjátékok;
- dramatizáció.

Tartalmak

Tartalmi területek	V. – X. osztály
Hangos beszéd	- Olvasás képi alátámasztással - Egy – kétszótagú szavak és rövid mondatok - Globális olvasási módszer - Elemző-szintetizáló módszer - Helyzet függvényében szóbeli üzenetek megfogalmazása - Fogadott üzenet leírása - Egyszerű és összetett mondatok - Mondatokban való logikus és összefüggő kifejezőmód - Kijelentő, kérdő és felkiáltó mondatok - Tükröző beszéd - Párbeszéd - Kommunikációs szabályok - Szókészlet: szókincs - Nyelvtani struktúrák
Írott kommunikáció	- Írott nagy és kis betűk helyes írása - Szavak helyes írása - Szavak mondattá formálása, összetett mondataalkotások - Betűk, szavak és egyszerű mondatok helyes írása (másolás, tollbamondás) - Rövid szövegek írása. - Írott szövegek tartalmi megértése - Helyesírás és írásjelek alkalmazása - Funkcionális írás
Alternatív kommunikációs eszközök	- Érvelő és alternatív kommunikáció: rajz, fénykép, piktogramok, testbeszéd, arckifejezés, Makaton, Signalong, PECS, kommunikációs technológia.
A környezet tárgyai és jelenségei	- A környezet tárgyait és jelenségeinek tulajdonságai - Alapvető perceptuo-motoros struktúrák - Testséma - különböző gyakorlatias tevékenységekben alkalmazott szenzoro-motoros sémák
Megfelelő viselkedési szabályok és normák	- Csoporton belüli kapcsolatok - Megfelelő viselkedés normái
Szocio- emocionális fejlődés	- Emocionális kifejeződése - Emóciók managementje - Szabályozás és önszabályozás - Önszabályozás fontossága - Önszabályozási technikák
Önszabályozási technikák	- Kockázati tényezők - Viselkedés kritikus helyzetekben - Emóciók kezelése - Empátia - Csoporton belüli konfliktusok megoldásának módszerei - Önszabályozási mechanizmusok

Módszertani javaslatok

Módszertani javaslatok

A módszertani javaslatok célja, hogy támogassa a pedagógust a tanterv alkalmazása során, olyan specifikus tevékenységek tervezésében és kivitelezésében mint a: *multiszenzoriális fejlesztés, pszicho motorikus nevelés, beszéd fejlesztés, alternatív kommunikációs technikák oktatása, ritmus fejlesztés, kognitív stimuláció, viselkedés terápia.*

Terápiák és beavatkozási programok a tanuló fogyatékoságának (súlyossága és típusa) függvényében vannak megfogalmazva, melyet a gyógypedagógus tanár, az egyénre szabott fejlesztési tervek kidolgozása révén valósít meg, meghatározott óraszámok függvényében (osztály/hét).

A tevékenységek, szakkabinetekben vagy osztályokban, 15-45 perces üléseket, egyéni vagy kiscsoportos (2-3 tanuló) foglalkozásokat jelentenek, a gyógypedagógussal vagy a nevelő tanárral közösen.

A pedagógus a nevelési-terápiás-kompenzatorikus tevékenységek során olyan tanulási helyzeteket kell teremtsen, melynek terápiás-kompenzatorikus jellege van, a kompetenciák kialakításáért, de egyben az értelmi fogyatékos tanulók alkalmazkodóképességének és függetlenségének növeléséért.

Terápiák és beavatkozási programok hatékony alkalmazásáért, lényeges kiemelni néhány általános gondolatot, amelyek meghatározzák az ilyen típusú beavatkozások szervezési és alkalmazási stratégiáit, mint hogy,:

- a tevékenységek tervezése az oktatás terápiás jellegének függvényében vannak előírva
- egyénre szabott fejlesztési tervek kidolgozása
- integratív tevékenységek alkalmazása melyek az interdiszciplinaritás elvét követik
- az értékelés az oktatási-terápiás-kompenzációs fejlesztési folyamat része, felhasználja eredményeit és növelve hatékonyságát.

Didaktikai stratégiák:

Az oktatási módszerek, a kialakítandó kompetenciák, az oktatási tartalmak és a tanuló sajátosságainak (életkor, fejlődési szint, fogyatékoság típusa, az alternatív kommunikációs eszközök sajátosságai) függvényében lesznek kiválasztva. Számos oktatási módszer alkalmazható: szimulációs módszerek, aktív részvételi módszerek, demonstrációs, utánzás, modellezés, műveletek kis egységekre való bontása és sorrendiség meghatározása, specifikus térbeli-időbeli struktúra és szervezési módszerek, viselkedési terápiás módszerek stb.

A *szimulációs módszerek* (a didaktikai játék és a dramatizáció alapján) sikeresen alkalmazhatók, elősegítik a tanuló aktív, érzelmi részvételét, valamint a szocializáció és az egymással való kapcsolattartás lehetőségét is.

A konkrét didaktikai tevékenységek összefüggésében a *demonstrációs, modellezési vagy imitációs módszer* az oktatási - terápiás - kompenzációs tevékenységek során megfelelő és hatékony, mivel sajátosságaik összeegyeztethetők a fogyatékkal élő tanulók tanulási sajátosságaival.

Az *aktív részvételi módszerek* alkalmazása lehetővé teszi az értelmi fogyatékos tanulók esetén, hogy személyes erőfeszítéseik révén vagy másokkal együttműködve kompetenciáik fejlődjen. A módszerre jellemző, hogy ösztönzi a tudás iránti érdeklődést, megkönnyíti a kapcsolatot a környező világgal, és fejleszti az együttműködést. Ezek hozzájárulnak az aktív hallgatási, a döntéshozatali, a személyes autonómiához, a felelősséghez és a társadalmi részvételhez kapcsolódó készségek kialakulásához.

A nevelési-terápiás tevékenységeken belüli az oktatási eszközök kiválasztása, meghatározása és integrálása a kompetenciák, a konkrét tartalmak és az alkalmazott módszerek és didaktikai folyamatok függvényében történik. Figyelembe véve az oktatási eszközök használatának sajátosságait: a konkrét-intuitív eszközök alkalmazása fontos az

értelmi fogyatékos tanulóknál; a modern audiovizuális és számítógépes eszközök, valamint az oktatási szoftverek használata is.

Az értelmi fogyatékos tanulók esetében egyes eszközöknek kompenzációs szerepük is lehet, amely a sajátos kompetenciák fejlődését támogathatják.

Didaktikai ütemterv és tervezés:

Az iskolai tanterv az éves és féléves tervezés előkészítésének hivatalos referencia – tanterve.

A tervezés mint nevelési-terápiás-kompenzációs folyamat a kalendarisztikus tervben konkretizálódik, mely magába foglalja az éves, féléves tevékenységi tervet, melyet az egyéni fejlesztési terv követ.

A kalendarisztikus tervezés kidolgozása feltételezi a következő lépések betartását:

- a sajátos kompetenciák és a tantervben szereplő tartalmak összekapcsolás;
- a tanulási egységek meghatározása;
- a tanulási egységek sorrendjének meghatározása;
- időkeretek meghatározása mindegyik tanulási egység esetén.

Éves tervezés - példa:

Sorszám.	Tanulási egység	Sajátos kompetenciák	Óraszám	Megjegyzés

Az éves tervezés feltételezi:

- a tanulási egységek azonosítását és sorrendiségét;
- a tanulási egységek és a sajátos kompetenciák megfeleltetését;
- időbeosztást (tanulási egység/óraszám).

Féléves tervezés - példa:

Sorszám.	Tanulási egység	Sajátos kompetenciák	Tartalmak	Óraszám / periódus	Megjegyzés

Féléves tervezés, feltételezi a következő lépéseket tartalmazza:

- a sajátos kompetenciák és tartalmak közti megfeleltetés megvalósítása;
- tanulási egységek lebontása;
- a tanulási egységek sorrendjének meghatározása;
- tanulási egységekre szánt idő meghatározása és elosztása

A *Terápiák és a beavatkozási programok* sajátosságait figyelembe véve az oktatási-terápiás tevékenységek kivitelezését, a **egyénre szabott fejlesztési terv** által végzik. Ez, mint oktatási eszköz, az oktatási-terápiás tevékenységek tervezésére, programozására szolgál, valamint az értelmi fogyatékossgal élő tanulók képességeit, készségeit és kompetenciáit összegezi.

A **egyénre szabott fejlesztési terv** első része tartalmazza a hallgató azonosító adatait, a második részben pedig röviden ismerteti a nehézségeket amellyel a tanuló küzd (a komplex értékelés eredményeit tartalmazzák). Az eredmények alapján a beavatkozási prioritások megállapítására kerül sor, melyek az oktatási-terápiás-kompenzáló jellegű tevékenységekben valósulnak meg, és egy olyan programba rendeződnek, amely tartalmazza a: kompetenciákat, tartalmakat, valamint a megvalósítás módszereket és eszközöket.

Az **egyéni fejlesztési program**, szerkezetét a következő táblázat foglalja magában:

Kompetenciák	Tartalmak	Módszerek és eszközök	Beavatkozás időtartama	A fejlődés értékelésének minimum követelményei	Értékelési módszerek és eszközök

A beavatkozási program felülvizsgálata a periodikus értékelések eredményei alapján történik, rögzítve az elért célokat, a felmerült nehézségeket és, az alkalmazott pozitív, vagy negatív módszereket.

Értékelés

Az értelmi fogyatékos tanulók felmérése mind hagyományos, mind modern eszközök alkalmazásával történik, különböző kontextusokban. Segítő és támogató funkciója révén, megkönnyíti a oktatási-terápiás-kompenzációs folyamatot, mivel folyamatosan alkalmazkodik az eredményeihez.

Figyelembe véve, hogy a **Terápiák és beavatkozási programok** keretében a tevékenységek értékelés nem jegyekben vagy minősítésekben fejeződik ki, az értékelés folytonos, az oktatási-terápiás-kompenzáló beavatkozás tervezési dokumentumai által lefedett kompetenciákhoz kapcsolódva.

Kontextus, faktor és nevelési közeg

Az osztálytermekben zajló tanítás-tanulás-értékelési tevékenységtől eltérően, a oktatási-terápiás-kompenzációs tevékenységek, sajátos jellegük által szakkabinetekben és egyben az osztálytermekben valósíthatók meg ahova a tanuló be van írva, a gyógypedagógussal és a nevelő tanárral közösen.

E tevékenység tervezésében figyelembe kell venni a módszerek és az eszközök összehangolását a nevelési-terápiás-kompenzációs folyamatnak leginkább megfelelő kontextusokkal és beavatkozási környezettel.

Irodalomjegyzék

1. Anca, M.,(2003), *Logopedie*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca;
2. Cozma, A., (2008), *Psihopedagogia comunicării la copiii cu dizabilități mintale*, Editura RAR, București;
3. Cucuș, C., (2000), *Pedagogie generală*, Editura Polirom, Iași;
4. Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași;
5. Popovici, D.V., (2000), *Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficiențe mintale*, Editura Pro Humanitate, București;
6. Popovici, D.V. (coord.), (2016), *Strategii de comunicare augmentativă și alternativă pentru copiii nonverballi*, Editura Universității din București, București;
7. Popovici, D.V., Racu, A., Dani, A., Crețu, V., (2009), *Intervenția recuperativ-terapeutică pentru copiii cu dizabilități multiple*, Editura Ruxandra, Chișinău;
8. Verza, E., Verza, E. F. (coord), (2011), *Tratat de psihopedagogie specială*, Editura Universității din București, București;
9. Verza, E., (2003), *Tratat de logopedie*, vol. I, Editura Fundației Humanitas, București;
10. Verza, E., (2009), *Tratat de logopedie*, vol. II, Editura Semne, București;

11. Vrăsmaș, E., (1999), *Învățarea scrisului - o perspectivă comprehensivă și integrativă*, Editura Pro Humanitate, București;
12. Vrăsmaș, E., Stănică, C., (1997), *Terapia tulburărilor de limbaj – Intervenții logopedice*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
13. Vlad, M., Ghilaș, I., Cozma, A., Vasiliu, C.-M., (2009), *Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială*, Editura Fundației Culturale Marin Speteanu, București;
14. ***Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, referitoare la învățământul special și special integrat.
15. ***Planurile-cadru, programele școlare în vigoare.
16. ***Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național. Document de politici educaționale, Institutul de Științe ale Educației, mai 2016.
17. ***Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar- planuri-cadru de învățământ și programe școlare, anexă la O.M. nr.3593/18.06.2014.

Munkacsoport

Liana Maria MITRAN, Coordonator Ministerul Educației Naționale
Romeo Adrian COZMA, Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer-Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” București
Suță Lizia	Școala Gimnazială Specială „Constantin Păunescu” București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială „Sf. Nicolae” București